

Schoolstart: Op-stap tussen wortels en vleugels

'Er zijn twee geschenken die we onze kinderen zouden moeten geven: wortels en vleugels' (H. W. Beecher)

An Simons¹, Anke Anthoni², Stéphanie Vandenbossche³, & Piet Tutenel⁴

1 Inleiding

Hoewel het aantal kleuters dat in Vlaanderen naar school gaat vanuit internationaal perspectief erg hoog is (98-99%), beschouwt het Vlaamse beleid de afwezigheid van het kleine aantal kinderen als problematisch. Uit onderzoek (EPPE, 2004; Euridyce, 2009; UNICEF, 2008; Vandenbroeck, Lazzari, & Schiettecatte, 2013) blijkt immers dat deelnemen aan kwaliteitsvol onderwijs reeds vanaf de vroege kinderjaren van groot belang is, niet alleen voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid, ook voor de ontwikkeling van essentiële competenties die van belang kunnen zijn voor een succesvolle schoolloopbaan en voor een eventuele doorstroom naar het hoger onderwijs. Vroegtijdige onderwijsparticipatie wordt gezien als een belangrijke maatschappelijke en sociale hefboom (ISSA DECET, 2011; Peeters & Hulpia, 2015; Roose, Pulinx, & Van Avermaet, 2014).

Bepaalde groepen van kinderen vinden moeilijker hun weg naar de schoolpoorten, zoals kleuters van laaggeschoolden, kleuters van inactieve ouders en ouders met lage socio-professionele status, kleuters met een vreemde nationaliteit, anderstalige kleuters, kleuters van alleenstaande moeders, kleuters van kleine zelfstandigen en ouders met vrije beroepen en kleuters uit kansarme gezinnen. Deze ouders haken door situationele factoren, ideeën of gevoelens m.b.t. onderwijs en drempels van praktische aard af. De leef- en belevingswereld van deze gezinnen en kinderen staan vaak ver af van de wereld die de school veronderstelt en van het door de school gehanteerde referentiekader (Laevers, Van den Branden, & Verlot, 2004).

Net om de ontwikkelingskansen van deze meest kwetsbare kinderen te verhogen, richt het Vlaamse beleid zich sinds 2007 op het verhogen van de kleuterparticipatie (Vlaamse regering, 2007; Vlaamse regering 2010). Deze verhoogde beleidsaandacht kadert binnen een brede internationale tendens die het inzetten op Early Childhood Education and Care (of kortweg ECEC), sinds de jaren 1980 steeds opnieuw en hoger op de internationale beleidsagenda's plaatst. Daarbij erkennen beleidsmakers het enorme potentieel van kwaliteitsvolle kinderopvang en kleuteronderwijs om de ontwikkelingskansen van kinderen die in armoede opgroeien positief te beïnvloeden, om zo ook hun latere kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt te verhogen (Urban e.a., 2011). Met andere woorden, de kleuterschool kan een belangrijke rol vervullen voor sociaal kwetsbare groepen bij het doorbreken van de cirkel van achterstand (EPPE, 2004; Peeters et al., 2014; Euridyce, 2009; UNICEF, 2008; Vandenbroeck, & Lazzari, 2013).

Deze vaststellingen doen ook een appel op toekomstige professionals. Elke professional heeft vanuit een emancipatorische verantwoordelijkheid de opdracht om bij te dragen aan meer sociale gelijkheid (Roose et al., 2014). Door de complexiteit van de hedendaagse problematiek van kwetsbare kinderen, volstaat het niet langer om in de lerarenopleiding enkel tools of kant- en-klare oplossingen aan te reiken (Kelchtermans, 2009; Osgood, 2006; Urban, 2008; Van Laere, Lund, & Peeters, 2012). Waardevoller in het opleiden van leraren

¹ An Simons is docent pedagogische wetenschappen aan de lerarenopleiding Thomas More Mechelen

² Anke Anthoni is themacoördinator Onderwijs (Samenlevingsopbouw Antwerpen provincie)

³ Stéphanie Vandenbossche is opbouwwerker Onderwijs (Samenlevingsopbouw Antwerpen provincie)

⁴ Piet Tutenel is docent Religie, Zingeving en Levensbeschouwing aan de lerarenopleiding Thomas More Mechelen

die zich kunnen inzetten voor gelijke kansen en sociale rechtvaardigheid, is hen in staat stellen om te reflecteren op hun eigen vanzelfsprekendheden, onbevangenheid aan de dag te leggen, niet stereotiepe kijkrichtingen te ontwikkelen en een variatie aan tonen aan te slaan om zich in te leven in de verschillende (cultuurgerelateerde) leer-, opvoedings- en begeleidingsstijlen, communicatie -en relatiewijzen van/in deze multiculturele samenleving (de Graef et al., 2011).

De bovenvermelde vaststellingen hebben ook gevolgen voor de organisatie van de lerarenopleidingen die meer en blijvend moeten inzetten op het aanleren van competenties die nodig zijn om te werken in de context van diversiteit, met anderstalige leerlingen en met ouders (Peeters & Vandenbroeck, 2015).

Vanuit deze optiek en als uitbreiding van het bestaande aanbod rond diversiteit zetten de bacheloropleiding Leraar Kleuteronderwijs van Thomas More Mechelen en de vzw Samenlevingsopbouw Antwerpen provincie in het academiejaar 2014-2015 een samenwerkingstraject op binnen het kader van de modules 'Op weg naar inclusie' en 'Religie, zingeving en levensbeschouwing'. Aan de hand van dit project willen we nagaan of praktijkervaringen in de Mechelse multiculturele wijk Tervuursesteenweg⁵ bij kwetsbare kinderen en hun familie bijdraagt tot de interculturele competentie ontwikkeling van toekomstige kleuterleid(st)ers? In dit artikel dat bij wijze van spreken onze reflector en spiegel is, delen we onze ervaringen en kijken we kritisch naar dit project.

2 Schoolstart in beeld

2.1 Het opzet van het project

Samenlevingsopbouw Antwerpen provincie vzw ontwikkelt sinds september 2014 het project Schoolstart. Dit project zet actief in op het verbeteren van kleuterparticipatie in een ruime betekenis: ouders worden aangezet om hun kind vroegtijdig (tijdens de voorrangperiode) in te schrijven, kwetsbare gezinnen worden ondersteund in de voorbereiding op de kleuterschool, scholen worden betrokken rond wat zij kunnen doen om bij te dragen aan een goede schoolstart. Immers, uit onderzoek (Dumcius et al., 2014) blijkt dat een goede start, met een snelle aanpassing, de onderwijskansen van kinderen bevordert. Te veel jonge kinderen ervaren de transitie naar school echter als een culturele schok. Schoolstart wil die kloof voor kwetsbare kinderen én hun ouders verkleinen en een zachte overgang bewerkstelligen.

De ondersteuning van de gezinnen gebeurt mede door een vrijwilligersnetwerk (aangestuurd door een netwerkcoördinator): zij doen huisbezoeken en bieden verschillende activiteiten aan. Tijdens de huisbezoeken bouwen zij nabijheid en vertrouwen op. Op die manier kunnen zij bij de instap op school brugfiguur/vertaler (van de sociale code) zijn. Zij bespreken met ouders het proces van een schoolkeuze, maar ook hun rol als ouder binnen het onderwijsgebeuren. Ze stimuleren voorschoolse vaardigheden en zorgen - indien nodig - voor kleinschalige praktische ondersteuning.

In het project werd bewust ruimte gecreëerd voor een samenwerking met de kleuteropleiding van Thomas More Mechelen. Het gaat met name om een investering in de leerkrachten van de toekomst. De studenten worden beschouwd als een bijzonder deel van het vrijwilligersnetwerk.

Het project Schoolstart vertrekt vanuit een gelijkwaardigheidsmodel: studenten kunnen in dit project heel wat bijleren, maar even goed kunnen zij de projectbegeleiders van

⁵ Het project Schoolstart heeft een ruime doelgroep. Voor dit project met de studenten werd de regio beperkt tot de Mechelese wijk Tervuursesteenweg

Samenlevingsopbouw dingen bijbrengen, door hun expertise in het werken met kleuters en hun kennis van de werking van de kleuterklas.

2.2. Algemene doelstellingen

In dit project staan drie doelstellingen centraal.

Studenten toerusten om kwetsbare gezinnen te ondersteunen

Het in dialoog treden van leerkrachten in opleiding met kwetsbare kinderen, hun ouders en sociaal werkers geeft aanleiding tot wederzijds begrip. Door in de opleiding meer aandacht te besteden aan deze thematiek worden leerkrachten toegerust om deze kinderen (beter) te ondersteunen. Doorheen dit project komen studenten in contact met de leefwereld van kwetsbare kinderen en hun ouders, doen ze ervaringen op in participatief werken en leren opvoedingsondersteuning/welzijsveld als partner voor onderwijs kennen. Studenten nemen deze kennis mee naar het werkveld. Door de verankering in Mechelen maken externe organisaties kennis met de pedagogische onderbouw van de lerarenopleiding en nieuwe didactische principes (inhoudelijk en qua methodieken) in het werken met kleuters en krijgen de betrokkenen handelingswijzen aangereikt om hun denken en handelen te optimaliseren (d.i. olievlakeffect).

Sociaal netwerk van deze kwetsbare groepen verstevigen: Collectieve signalen van kwetsbare gezinnen verzamelen en behartigen via individuele en groepsbegeleiding

Kwetsbare gezinnen en studenten worden ondersteund en begeleid door medewerkers van Samenlevingsopbouw en lectoren uit de opleiding Leraar Kleuteronderwijs. Samen ontdekken en selecteren ze materialen die de gehele ontwikkeling van jonge kinderen stimuleert en hen beter wapent voor de instap naar het onderwijs.

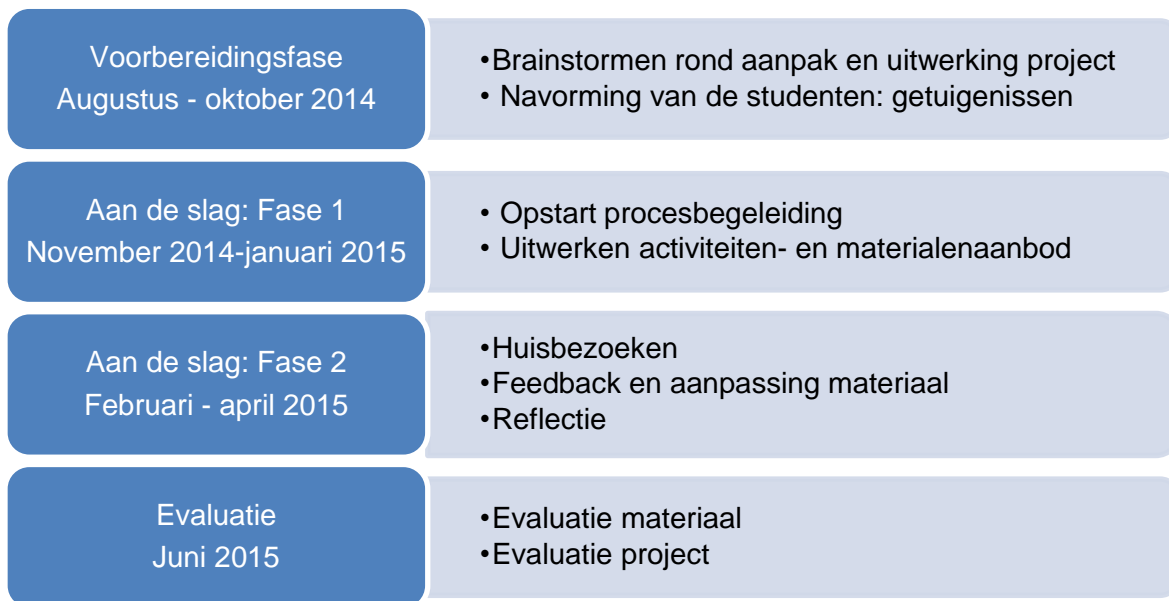
De opleiding zorgt ervoor om vanuit de nadruk op een pedagogisch ervaringsgericht en zorgbreed kader in de omgang met kinderen, de studenten te stimuleren tot aandacht voor kwetsbare kinderen en tot samenwerking met ouders en met de welzijnssector. Zo wil de opleiding bijdragen tot het gevoelig worden van studenten voor signalen van sociale kwetsbaarheid.

Sensibiliseren en betrekken van ouders als zijnde gelijkwaardige partners

Het traject biedt mogelijkheden voor ouders en kinderen om van gedachten te wisselen, vragen te stellen en tot spelen te komen. Daar de activiteiten plaatsvinden binnen de muren van het wijk- en dienstencentrum 'Den Abeel' kan door deze samenwerking de drempel naar de school en Samenlevingsopbouw voor ouders verlaagd worden en verhoogt de ouderbetrokkenheid. Door deze contacten met ouders en met de medewerkers van Samenlevingsopbouw ontwikkelen de studenten ook vaardigheden in het kader van hun rol van leerkracht als partner van ouders en van externen.

3 Aan de slag in de praktijk

In het project kunnen vijf fases onderscheiden worden. Deze worden visueel weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1: Visuele weergave van de projectfases en de voornaamste activiteiten tijdens deze fase

De voorbereidingsfase: Augustus 2014 - oktober 2014

In de voorbereidingsfase stonden twee elementen centraal: enerzijds het brainstormen rond de aanpak en de uitwerking van het project en anderzijds de vorming van studenten rond het thema kwetsbare gezinnen en armoede. Deze vorming omvatte een gastcollege over werken met meervoudige gekwetsten, een voorstelling van het project Schoolstart, een getuigenis over leven in armoede en een uitnodiging om deel te nemen aan een uitgebreider vervolgtraject.

Aan de slag: Fase 1 (November 2014 - januari 2015)

In deze fase wordt de procesbegeleiding opgestart en gaan de studenten aan de slag. Enerzijds gaan de studenten samen met een medewerker van Samenlevingsopbouw op huisbezoek. Anderzijds werken zij activiteiten uit en ontwikkelen materialen die in de kleuterklas gebruikt worden en inspelen op de verschillende ontwikkelingsdomeinen. Het uitgewerkte aanbod en de opgedane ervaringen worden in deze fase ook teruggekoppeld naar de ganse studentengroep.

Aan de slag: Fase 2 (Februari - april 2015)

In de tweede fase van de praktijkervaring leggen de studenten niet alleen huisbezoeken af, maar testen zij ook de ontwikkelde activiteiten uit aan de hand van drie initiatieven:

- Een activiteit voor de peuters waarbij op een speelse manier met de materialen uit de koffer gewerkt wordt aan sociale vaardigheden (samenspelen, gezag aanvaarden van een andere opvoedingsfiguur,...) en aan de kennismaking met het schoolgebeuren. Deze activiteit wil ouders aantonen dat de peuters niet zomaar spelen in de klas, maar dat ze meerdere vaardigheden gebruiken en blijven ontwikkelen ook tijdens hun spel.
- Een activiteit voor ouders waarbij wordt ingegaan op het belang van de kleuterschool voor de ontwikkeling van de kinderen, wat er gebeurt in de klas en wat de

verwachtingen zijn naar ouders toe vanuit de kleuterschool. Deze activiteit wordt georganiseerd volgens de techniek van 'Tuppercare' waarbij verschillende ouders samen gebracht worden (cfr. Tupperware-avonden). Het pakket dat voor deze activiteit gebruikt wordt, bevat een grote plattegrond⁶ van een doorsnee school, een plattegrond van een klas met de basishoeken (onthaal, bouwhoek, poppenhoek, ...), een hoekenboekje en een daglijn met alle belangrijke momenten die een peuter kan meemaken tijdens een schooldag (onthaal, uitstap, speeltijd, koek en drank, spelen en knutselen, verhaalmoment, bewegingsmoment, ...).

- Een klassimulatie waarbij de kinderen kunnen kennismaken met de werking van een kleuterklas terwijl de ouders kunnen observeren wat er in een kleuterklas allemaal kan gebeuren en hoe wordt omgegaan met kinderen in groep.

Op basis van de uitgeteste materialen en de hierbij opgedane ervaringen worden de activiteiten verfijnd of bijgestuurd. De studenten ontwikkelen ook een overzichtelijke handleiding voor bij de koffer. Deze fase wordt afgesloten door een uitwisselingsmoment waarin de ouders, studenten en projectbegeleiders samen reflecteren op de opgedane ervaringen.

Evaluatiefase: Juni 2015

Het project kadert in de opleiding van de studenten. Dit brengt met zich mee dat de door hen ontwikkelde producten geëvalueerd worden. Deze evaluatie gebeurde aan de hand van een jurypresentatie waarbij de studenten met een prezi hun ervaringen weergeven.

Niet alleen de studenten werden geëvalueerd. We namen ook de tijd om het project zelf en de daarbij opgedane ervaringen te evalueren.

4 Evaluatie: Wat leerden de studenten?

Doorheen het project Schoolstart werkten de studenten aan de verschillende functionele gehelen die in het kader van het opleiden tot een startklare leerkracht relevant zijn, nl. de leraar als cultuurparticipant, de leraar als innovator en onderzoeker, de leraar als partner van externen en de leraar als partner van ouders en verzorgers. Daarnaast bekwaamden zij zich in een aantal belangrijke interculturele competenties die toelaten om te werken in de context van diversiteit en armoede (Peeters & Sharmahd, 2014).

Samen met het competentieprofiel dat wordt uitgewerkt in 'kleine kinderen, grote kansen' (Roose et al., 2014; zie Figuur 2) bieden deze functionele gehelen hen handvatten om de opgedane ervaringen doorheen het project te kaderen en die van hen armoedegevoelige leerkrachten maken.

⁶ Deze plattegronden worden gebruikt om tijdens een gesprek te laten zien dat er speciale voorzieningen zijn en hoe het er op school aan toe gaat. Op de plattegrond van de school kunnen de ouders zien waar de klas zich bevindt, dat de toiletten dicht bij de klas zijn, dat er een grote eetzaal is waar alle kinderen samen eten.

Armoede zien en diversiteit positief benaderen	<ul style="list-style-type: none"> • Armoede (h)erkennen • Het eigen perspectief verbreden • Diversiteit positief benaderen 	Kritische reflectie
Werken aan kwaliteitsvolle interacties	<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit flexibiliteit, dialoog & samenwerking en leren-van-elkaar • Interacties met kinderen: een warme en veilige hechting als basis voor leren • Interacties met ouders: vanuit een gedeeld partnerschap 	
Kinderen begeleiden tot kwaliteitsvolle interacties	<ul style="list-style-type: none"> • Kinderen leren omgaan met verschillen • Omgaan-met-diversiteit voorleven 	
Diversiteit integreren in het totale ontwikkelingsproces	<ul style="list-style-type: none"> • Via inclusief onderwijs • Diversiteit optimaal benutten in de klas • Omgaan met meertaligheid 	
Maatschappelijke verantwoordelijkheid zien en ernaar handelen	<ul style="list-style-type: none"> • Op basis van kritische reflectie • Stappen zetten naar meer gelijke kansen • De school verbreden 	

Figuur 2: Het competentieprofiel uitgewerkt in het kader van 'Kleine kinderen, grote kansen' (Roose et al., 2014, p. 39)

5 De balans: projectbetrokkenen aan het woord

5.1 Ervaringen van de begeleiders tijdens het project

De samenwerking met de studenten betekende een grote meerwaarde voor zowel de ouders als de peuters/kleuters. Door de verschillende activiteiten, maar evenzeer door de losse babbels tussen de ouders en studenten zijn immers verschillende drempels verlaagd. De ouders hebben ervaren: hoe een dag in de kleuterschool eruit ziet, dat de activiteiten en het materiaal uit de kleuterklas erg leuk en leerzaam zijn, dat kleuterleerkrachten op een erg zorgzame manier met peuters en kleuters omgaan, dat hun peuter/kleuter misschien al meer kan dan de ouders denken, maar ook dat de kleuterleerkrachten erg aanspreekbaar zijn voor vragen en bezorgdheden van ouders. Dit alles zorgt ervoor dat ouders sterker gemotiveerd zijn om hun kind in te schrijven in de kleuterschool en dat ze minder drempels ervaren naar de kleuterschool toe.

De peuters maakten kennis met leuke materialen, activiteiten en structuren uit de kleuterklas en leerden vertrouwen tonen in een andere opvoedingsfiguur dan hun ouders. Hierdoor zal voor hen de start in de kleuterschool vlotter verlopen.

Ook voor de projectbegeleiders van Samenlevingsopbouw was dit een leerrijk project. Zij leerden van de kennis en ervaring van de studenten en konden zo de activiteiten en het materiaal van Schoolstart goed afstemmen op de mogelijkheden en/of interesses van de peuters. Daarnaast werkte ook het enthousiasme van de studenten zeer aanstekelijk.

5.2 Ervaringen van de deelnemers

Tijdens de opleiding tot kleuterleerkracht krijgen de studenten les over maatschappelijk kwetsbare mensen. In het kader van dit project kwam niet alleen een vormingsdeskundige maar ook een ervaringsdeskundige aan het woord. Vooral deze ervaringsdeskundige betekende voor studenten een 'eye-opener':

“Maar het is pas door het te beleven en de mensen te leren kennen, dat deze theorie kan blijven hangen.”

“Door de verhalen van de ervaringsdeskundige, besepte ik dat er steeds zoveel meer speelt bij mensen dan je aanvankelijk denkt”.

De deelname aan het project had een impact op de houding en de percepties van studenten over ouders. Niet alleen de drempel van ouders naar kleuterleerkrachten werd verlaagd, het project bleek ook in te spelen op de omgekeerde drempel:

“Ik vond het eerst heel frustrerend dat ouders bij de activiteiten bleven, dat gaf me stress, maar dat verdween wel en nadien was het interessant om met de ouders te spreken over de activiteiten”.

Door het project werden de rol en het belang van de ouders prominenter voor de toekomstige klaspraktijk van de studenten. In gesprek gaan met ouders zal in de toekomst eenvoudiger, minder spannend en meer evident zijn daar studenten het belang van de ouders als gesprekspartner meer onderstrepen.

De studenten leerden ook hun evidenties doorbreken en met een andere bril naar de onderwijsrealiteit kijken. Verschillende voor hen erg vanzelfsprekende en evidente zaken, bleken dit niet voor alle ouders. Vooral de onwetendheid met de werking van de kleuterklas van sommige ouders en de vele verwachtingen ten aanzien van ouders raakten hen.

‘Eigenlijk is ons schoolsysteem een heel ingewikkeld systeem’

Ook bij de evaluatie van het project wordt duidelijk dat de studenten een aantal evidenties in twijfel durven trekken:

“Er wordt van kinderen verwacht dat ze ‘schoolrijp’ zijn wanneer ze naar school gaan en dat ze zich aanpassen aan de werking van de school. Maar is dit zo? Moeten scholen zich niet aanpassen aan de noden van de kinderen?”

‘Scholen zijn gesloten systemen, maar dit hoeft niet zo te zijn.’

Doorheen het project ervoeren de studenten een positieve kijk van de ouders op hun rol. Tijdens de activiteiten werden zij door de ouders immers gezien als ‘volwaardige juffen’ en niet als stagiairs. Anderzijds botsten zij op een aantal obstakels waarmee zij ook in de toekomst geconfronteerd zullen worden. Door activiteiten te doen buiten de vaste, gekende klascontext, ervoeren de studenten de impact van ongekende en onverwachte factoren, zoals een lagere opkomst dan verwacht en ouders die bij hun kind willen blijven. Hierdoor beseften vele studenten dat ze meestal vertrekken vanuit een situatie waarover zij veel controle hebben, maar dat ze - zeker in het contact met maatschappelijk kwetsbare gezinnen - deze controle soms moeten leren loslaten. Bij de evaluatie van het project gaven de studenten aan in de toekomst, vooraleer de activiteiten te organiseren, meer tijd zouden besteden aan het observeren van en kennismaken met de gezinnen. Dit zou bijdragen tot meer realistische verwachtingen over het uitvoeren van de activiteiten en een minder vertrekken vanuit de door hen gekende structuren.

Ook andere competenties uit het lerarenprofiel werden doorheen het project extra geoefend. Door het samenwerken met externe instanties en het in contact komen met verschillende culturen en thuisculturen, leerden de studenten andere sociale conventies kennen. Dit maakte hen ervan bewust dat een leerkracht meer in relatie moet treden, nabijheid moet creëren in plaats van dingen op te leggen aan anderen vanuit een machtspositie.

'We hebben geleerd meer onze eigen bril meer af te zetten, ons af te vragen wat anderen willen'.

'De samenwerking met en tussen verschillende betrokkenen maakt ons sterker, daagt ons uit om anders te kijken en te denken. Je kan het vergelijken met een gieter die een boom doet groeien.'

'We hebben de effecten van heel wat zaken die we in de opleiding leerden m.b.t. communiceren, zoals actief luisteren, Ik-boodschappen, en perspectiefname kunnen ervaren aan den levende lijve in andere settings.'

6 Toekomstplannen

Samen met Samenlevingsopbouw wordt gekeken in welke mate het traject opnieuw kan plaatsvinden. Bij een tweede editie zouden een aantal aanpassingen kunnen doorgevoerd worden. Zo zou één ervaringsdeskundige met alle studenten uit de opleiding of met een kleinere groep studenten drempelverlagende activiteiten kunnen uitwerken en uitvoeren met kwetsbare ouders en hun kinderen. Een tweede suggestie bestaat erin om de studenten nog meer in te zetten bij de contacten met kwetsbare ouders via allerhande activiteiten en huisbezoeken, al dan niet samen met vrijwilligers/ opbouwwerker. Verdere mogelijke suggesties zijn:

- het organiseren van een studieavond voor leerkrachten, zorgcoördinatoren en directies van basisscholen rond het verbeteren van kleuterparticipatie en het verhogen van de ouderbetrokkenheid.
- het betrekken van vaders
- meer informatie in koffer steken om in te kunnen spelen op specifieke vragen van ouders (bv. wat een kind kan op een bepaalde leeftijd)
- met zelfde ouders een langduriger traject doorlopen om beter in te kunnen spelen op beginsituaties van betrokken gezinnen.

7 Besluit

Vroegtijdige onderwijsparticipatie speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van essentiële competenties voor een succesvolle schoolloopbaan. Kwaliteitsvol onderwijs is dan ook een belangrijke maatschappelijke en sociale hefboom (ISSA DECET, 2011; Peeters & Hulpia, 2015; Roose, Pullinckx, & Van Avermaet, 2014). Leerkrachten hebben hierbij een niet te onderschatten rol. Zij kunnen - van jongs af aan - het verschil maken in de ontwikkelingskansen van kinderen.

Niet alle groepen kinderen blijken echter even eenvoudig hun weg naar de schoolpoorten te vinden. Vooral gezinnen waarvan de leef- en belevingswereld verder afstaat van de schoolse wereld, haken vaker af. Door het project Schoolstart wilden we net voor deze groep kwetsbare kinderen een 'extra' drempelverlagend aanbod uitwerken. Draagt deelname door studenten uit de opleiding Leraar Kleuteronderwijs aan dit project ertoe bij dat deze studenten hun interculturele competentie ontwikkelen en meer armoedegevoelige leerkrachten zijn?

Vanuit het perspectief van de lerarenopleiding had dit project een aantal positieve eindresultaten. Ten eerste blijken de studenten door deze contacten met kwetsbare gezinnen - voor velen een andere opvoedingsstijl - te reflecteren op hun eigen en/of maatschappelijke vanzelfsprekendheden, een zeker onbevangenheid aan de dag te leggen en hun eigen stereotiepe kijkrichtingen in vraag te stellen. Deze bevindingen suggereren een toegenomen interculturele competentie van studenten. Ten tweede blijkt het project bij te dragen tot een extra versterking van competenties die centraal staan in het lerarenprofiel, nl. de leraar als cultuurparticipant, de leraar als innovator en onderzoeker, de leraar als partner van externen en de leraar als partner van ouders en verzorgers. Een opmerkelijke vaststelling hierbij is dat de studenten aangaven dat bepaalde inhouden die ze doorheen hun opleiding hebben meegekregen (rond beeldvorming en perceptie, ervaringsgericht handelen, ouderbetrokkenheid...) pas tijdens het project tastbaar werden. Ook al hadden studenten reeds gelijkaardige ervaringskansen in lessen en tijdens hun stages, pas door deze concrete ervaring met kwetsbare gezinnen vond de transfer tussen theorie en praktijk voor deze studenten plaats. De krachtige leeromgeving die door het project gerealiseerd werd, kwam ook naar voren tijdens de gesprekken en in het evaluatiemoment. De groep voelde zich immers eigenaar van het traject dat ze samen doorlopen hebben. Bovendien kregen ze van de projectmedewerkers van Samenlevingsopbouw de nodige kansen en ondersteuning om zich te ontwikkelen en te plaatsen in hun rol als expert in leren en onderwijzen en werden ze gezien als volwaardige partners. Ze voelden zich niet stagiair of student, maar volwaardig 'leer'kracht.

8 Referenties

- de Graef, G., Krols, Y., Matheusen, F. & Simons J. (2011). Interculturele competentie: een raamkader. In J. Simons (Red.), *Handboek Interculturele Competentie*. Brussel: Politeia.
- Dumcius, R., Peeters, J., Hayes, N., Van Landeghem, G., Siarova, H., Peciukonyté, L., Ceneric, I., & Hulpia, H. (2014). *Study on the effective use of early childhood education and care (ECEC) in preventing early school leaving (ESL)*. Brussels: European Commission DG Education and Culture.
- Euridyce (2009). Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities. Brussel: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency afgehaald van http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/098EN.pdf.
- ISSA DECET (2011). *Diversiteit en Sociale Inclusie: een verkenning van competenties voor beroepen voor jonge kinderen*, afgehaald van [www <http://www.vbjk.be/nl/node/3971>](http://www.vbjk.be/nl/node/3971)
- Kelchtermans, G. (2009). Who I am in how I teach is the message: self-understanding, vulnerability and reflection. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 15 (2), 257-272.
- Laevers, F., Van den Branden, K., & Verlot, M. (2004). *Beter, breder, en met meer kleur. Onderwijs voor kwetsbare leerlingen in Vlaanderen: Een terugblik en suggesties voor de toekomst* afgehaald van http://www.steunpuntdiversiteitenleren.be/sites/default/files/Visietekst_beter_breder_en_meer_kleur.pdf.
- Osgood, J. (2006). Deconstructing Professionalism in the Early Years: Resisting the regulatory gaze. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 7(1), 5-14.
- Peeters, J., Budginaite, I., Cameron, C., Hauari, H., Lazzari, A., Peleman, B., & Siarova, H. (2014). *Impact of continuous professional development and working conditions of early*

childhood education and care practitioners on quality, staff-child-interactions and children's outcomes: A systematic synthesis of research evidence. Gent: VBJK.

Peeters, J., & Hulpia, H. (2015). Kinderopvang en kleuterschool als basis voor het levenslang leren. Resultaten van het onderzoek naar effectief gebruik van kinderopvang en kleuterschool in het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten. *Kinderen in Europa*, 5, 8-9.

Peeters, J., & Sharmahd, N. (2014). Professional development for ECEC practitioners with responsibilities for children at risk: which competences and which in-service training are needed? *European Early Childhood Education Research Journal*, 22, 412-424. DOI: 10.1080/1350293X.2014.912903

Peeters, J., & Vandenbroeck, M. (2015) Professionele ontwikkeling in een context van diversiteit. In A. Van Keulen & F. de Graaff. *Ruimte voor jong en oud* (pp. 35-42). Amsterdam: SWP.

Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blachford, I., & Taggart, B. (2004). *The Effective Provision of Pre-school Education (EPPE-project) : Findings from pre-school to end of Key stage 1* afgehaald van https://www.ioe.ac.uk/RB_Final_Report_3-7.pdf

Roose, Pulinx, & Van Avermaet, P. (2014). *Kleine kinderen grote kansen*. Brussel: Koning Boudewijn Stichting.

Unicef (2008). *The state of the world's children 2008: Child survival* , afgehaald van <http://www.unicef.org/sowc08/docs/sowc08.pdf>.

Urban, M. (2008). Dealing with Uncertainty. Challenges and Possibilities for the Early Childhood Profession. *European Early Childhood Education Research Journal*, 16(2), 135-152.

Urban, M., Vandenbroeck, M., Peeters, J. Van Laere, K., & Lazzari, A. (2011). CoRe Final report / Research Documents. Gent: Academia Press.

Vandenbroeck, M., Lazzari, A., Schiettecat, T. (2013). De ongelijke toegang tot kwalitatieve kinderopvang en kleuterschool voor gezinnen in armoede in Europa, Bijlage 2 bij de Society Case over 'Early Childhood Education and Care'(ECEC), Bijlage bij VLAS-Studies 5, Antwerpen: Vlaams Armoedesteunpunt.

Van Laere, K., Peeters, J. & Lund, S. (2012). *Valuing the workforce : A 0-6 profession and parity with school teachers*. Dossier Children in Europe. Gent: Universiteit Gent.

Vlaamse Regering (2007). *Non paper: Maatregelen ter stimulering van de participatie aan het kleuteronderwijs*. Afgehaald van <http://www.ond.vlaanderen.be/nieuws/archief/2007/2007p/files/kleuterparticipatie-non-paper.pdf>.

Vlaams Parlement (2010). *Voorstel van resolutie betreffende de bevordering van de kleuterparticipatie en de bestrijding van schoolse achterstand met het oog op de toegang tot het lager onderwijs*. Afgehaald van <https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2010-2011/g862-1.pdf>.